

Н.П. Сіваєва,
старший викладач;
Л.В. Темченко,
старший викладач

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИКОРИСТАННЯ ПОЕЗІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто питання про естетичне виховання учнів на уроках іноземної мови з використанням поетичних творів. Визначено ознаки, властиві поетичному тексту, та запропоновано методику роботи над ним. Наведено зразок літературно-критичного аналізу уривку з поетичного твору.

Відомо, що кожна навчальна дисципліна має величезні можливості естетичного виховання, і кожному вчителю треба дбати про ефективне використання цих можливостей, зокрема і вчителю іноземної мови. Для того, щоб робота на уроках іноземної мови була спрямована на естетичне виховання учнів, необхідно вибрати таку систему дій, яка б, послідовно здійснюючись, впливала на учнів і сприяла розвитку естетичних смаків і почуттів, тобто формувала естетичну культуру. "Естетична культура – сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреби вносити прекрасне в оточуючий світ" [1: 122].

Аналіз літератури з цієї проблеми показав, що естетичне виховання на уроках іноземної мови здійснюється, по-перше, при формуванні навичок естетично сприймати мовознавчу інформацію; по-друге, в роботі над розвитком умінь бачити красу слова; по-третє, у процесі вироблення навичок зв'язного мовлення на основі кращих зразків літератури, музики, живопису; по-четверте, у вихованні прагнення творити власне мовлення за законами краси. Дослідження вчених (Л.С. Виготського, Є.П. Крупник, О.М. Леонтєва, С.Л. Рубінштейна) переконливо доводять, що завдяки творам мистецтва відбувається активізація творчої діяльності. Унаслідок впливу художніх образів гармонізується внутрішній світ людини, формується здатність сприймати і перетворювати дійсність за законами краси. "Краса – могутній засіб виховання чутливості душі, – писав видатний український педагог Василь Сухомлинський (1918 – 1970). – Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш. Краса – це яскраве світло, що освячає світ. При цьому світлі тобі відкривається істина, правда, добро; осяяний цим світлом, ти стаєш відданим і непримиреним. Краса вчить розпізнавати зло і боротися з ним. Я б назвав красу гімнастикою душі, вона виправляє дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса – це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся сам до себе" [2: 414].

Свідоме естетичне сприйняття мистецтва можливе лише в юнацькому віці, коли вже належним чином сформовані високі критерії оцінки мистецьких явищ, коли вже виробилися стійкі естетичні смаки, естетичні погляди і уподобання. Молодші і середні підлітки ще не можуть всебічно оцінити художній твір з позицій естетичного ідеалу.

Безперечно, одним із невичерпних джерел духовного розвитку учнів є поезія. Крім того, на уроках іноземної мови поетичні твори вивчаються з практичною метою: для постановки та поліпшення вимови, ілюстрації та запам'ятовування граматичного матеріалу, розвитку аудіювання та мовлення. Аналіз поетичного висловлювання розвиває мислення школярів, учить їх міркувати, спонукає до висловлення своїх думок, розвиває оціночне естетичне ставлення старшокласників до поезії. Адже сприйняття поетичного твору є глибоко індивідуальним творчим процесом, це своєрідна взаємодія двох особистостей: один нав'язує певні думки, естетичні переживання, почуття радості, захоплення тощо; інший може приймати чи відкладати їх, вступати в уявну суперечку з поетом, або бути байдужим до розмови. Проявляючи внутрішню активність, читач розвиває творчу уяву, в нього народжуються нові думки і почуття.

Якщо розглядати вивчення англійської та американської поезії на уроках іноземної мови з погляду його виховного естетичного впливу на старшокласників, то тут слід, перш за все, визначитися з такою методикою аналізу поетичних творів, яка б сприяла саме розкриттю їх естетики, цим самим естетично виховуючи учнів. Глибоке сприйняття поетичного твору досягається не тільки завдяки уважному читанню тексту, а й унаслідок такого аналізу, який сприяє формуванню естетичних переконань, а саме лінгвоестетичного аналізу. Основне завдання такого аналізу полягає у виявленні узагальнюючого емоційного/естетичного смислу твору, розкриває реалізацію естетичних можливостей мовних одиниць, виявляє їхню естетичну спрямованість для вираження ідейного змісту.

На уроках іноземної мови лінгвоестетичний аналіз поетичного твору підпорядкований літературно-критичному аналізу. Без виявлення глибинних підтекстових значень, тобто без з'ясування смислового аспекту тексту, не можна розкрити ні системи образів поетичного твору, ні його ідейно-художнього змісту.

Поетичний текст характеризується цілою низкою властивих тільки йому ознак: високим ступенем організації та інформованості, підвищеною її насиченістю, можливістю нарощувати семантичну глибину через підтекст, багатозначністю поетичної структури вірша, поетичного образу тощо. Усе це визначає методику аналізу поетичного тексту. Крім загальних методичних прийомів, доводиться залучати історико-літературні біографічні матеріали, проводити розгляд авторської мовленнєвої структури поетичного твору. Ритмо-метрична і звукова організація тексту вірша є насамперед об'єктом літературно-критичного аналізу, однак

Відбір мовних засобів є важливим фактором виховання естетичного смаку, розвитку образного мислення. Прийоми лінгвостетичного аналізу художнього тексту супроводжуються коментуванням слів, словосполучень, речень, з'ясуванням їх значень. При цьому широко застосовують аудіозаписи віршів, записи поетичних творів, покладених на музику, копії полотен живопису, графіки, зіставлення текстів різних поетів чи зіставлення двох варіантів тексту вірша, диспут, рецензування тексту тощо.

Пропонуємо методику роботи над уривком з поеми Дж.Г. Байрона "Паломництво Чайльда Гарольда", "Adieu. Adieu!", який доцільно використати під час вивчення теми "Famous People of Great Britain" у 9 класі.

Перед тим як розпочати роботу з уривком, учитель повинен ознайомити учнів із життям і творчістю поета, використовуючи при цьому портрет Дж.Г. Байрона та інші ілюстрації, пов'язані з його життям та творчістю. Доречно було б повісити на дошці карту світу та разом з учнями визначити маршрут подорожей Дж.Г. Байрона. Перед прочитанням вірша вчитель ставить наступні питання:

- Do you like to travel?
- Where did you travel?
- Did you ever travel on your own, without your parents?
- How did you feel leaving home? Were you scared? Did you miss home? Did you feel sorry to say good-bye to your relatives and friends? Were you excited?

Після цього вчитель роздає учням ксерокопії вірша з його перекладом.

Далі вчитель вивішує декілька картинок на дошці. На одній із них зображений пароплав на пристані, на іншій – потяг на пероні, а на третій – літак на злітній смузі. Перед прочитанням вірша вчитель ставить перед учнями наступні завдання для перевірки розуміння змісту вірша:

- Listen to the poem and choose the picture which corresponds the most to the idea of the poem.
- Match the phrase in column A with its translation in column B.

Учитель читає уривок і перевіряє розуміння учнями його змісту (listening for general information). Удруге вчитель зачитує уривок для перевірки розуміння учнями деталей (listening for details).

- Define the images drawn by the author.
- What style of language does the author use: literary, spoken, or archaic? Prove your answer with the examples from the poem.
- Write down any three words from the poem which to your mind can describe its mood (e.g. I would write down the word "sigh").

Після перевірки цих вправ учитель просить когось із учнів зачитати приклади літературного перекладу цього уривка та порівняти їх з наступним обговоренням.

- What do you feel after listening to this poem?
- What words have you written down?
- Why these words and not the others?
- At home try to compose short poems with these words (just a couple of lines).
- What picture suits best to the poem? Why?

Учитель привертає увагу учнів до застарілих форм слів, які є притаманними поетичним творам (наприклад, You, thee, Morrow, etc.), далі учні самостійно перечитують уривок. Опрацювавши звуки та інтонацію для виразного читання, вчитель переходить до перевірки розуміння змісту та ідеї вірша, що проводиться у формі бесіди. Учні пропонуються обговорити такі питання:

- Read the title and say what the poem is about.
- Listen to the piece of music by Beethoven, Symphony No. 5 in C minor, and say whether it suits the theme of the poem. Why or why not? What piece of music do you associate the poem with?
- Imagine you are the poet who leaves his Motherland for uncertain period of time. How would you feel?
- What did the poet feel at that moment? How did he express it?
- Find the words in the text that show his feelings (e.g. fades over, sigh, shrieks, sets, follow, hail, howls...).
- Divide the poem into two semantic fragments (according to the idea and the theme of the poem).

Учні виділяють два семантичних фрагменти, перечитують перший із них, після чого описують, якими мовними засобами автор передає свої почуття (sorrow, grief, sadness, homesickness, anxiety, etc.).

Далі учні перечитують другу частину тексту, емоційно забарвлену передчуттям майбутнього. Вчитель запитує в учнів: When do you feel that way? E. g. Before the train starts, when we say farewell to our native place and our friends we feel sorrow, sadness, homesickness, but when the train pulls out we feel excitement because of the adventures awaiting for us in the future.

На наступний урок учням дається завдання вивчити уривок напам'ять. Вони декламують вірш на уроці, вкладаючи власні переживання в слова автора. Потім учитель ознайомлює учнів з віршем О.С. Пушкіна, який був написаний під впливом Байрона, "Погасло дневное светило".

Отже, знайомство старшокласників з англійською та американською літературою дає прекрасну можливість для розвитку їх філологічного чуття та літературного смаку. Це дозволяє їм відчути цінність слова, відповідальність при оперуванні словом, загострює їх здатність розуміти і відчувати тонкі нюанси слова в кожній мові. А головне – англійська та американська поезія естетично виховує старшокласників, вона розвиває їх інтерес до літератури, сприяє кращому розумінню культури країни, мова якої вивчається, а також формує художній смак учнів.

Ми вважаємо, що такий вид роботи активізує творчу і мовленнєву діяльність учнів, розвиває їх інтерес до літератури та вивчення мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Волков В.С. Педагогіка. Підручник. – К.: Академія, 2001. – 576 с.
2. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 2. – К.: Рад. школа, 1976. – 414 с.

Матеріал надійшов до редакції 4.11.2006 р.

Сиваєва Н.П., Темченко Л.В. Использование поэзии для формирования эстетических вкусов учащихся средней школы на уроках иностранного языка.

В статье рассматривается вопрос об эстетическом воспитании школьников на уроках иностранного языка с использованием поэтических произведений. Рассмотрены признаки, присущие поэтическому тексту, предложена методика работы над ним. Приведен образец литературно-критического анализа отрывка из поэтического произведения.

Sivaeva N.P., Temchenko L.V. Using Poetry for the Formation of the Aesthetic Tastes of the Secondary School Pupils at the Foreign Language Lessons.

The article deals with the problem of aesthetic education of pupils at foreign language lessons using poetry. The features of poetic text are defined and the methodology of work with it is suggested. The example of the literary-critical analysis of the piece of poetry is given